

Iskraj vsak dan razen nedelj in praznikov.
Kosilo štiri strani tedaj in tedaj.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniški prostori:
2087 S. Lawrence Ave.
Office of Publication:
2087 South Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXV. Chicago, Ill., ponedeljek, 25. julija (July 25), 1932. STEV.—NUMBER 174
Subscription \$6.00 Yearly
Chicago, Ill., ponedeljek, 25. julija (July 25), 1932.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1932.

Bančne institucije olupšavajo finančna poročila

Letna poročila so potvorjena po navetu zveznega kontrolorja za več kot dve milijardi.

Amherst, Mass. — (FP) — Da prikrivajo slabo finančno stanje dežele, so banke, ki so članice zveznega rezervnega sistema, po navetu zveznega kontrolorja potvorile svoja letna poročila od dveh do štirih milijard dolarjev, pravi profesor Colston E. Warner iz Amherst kolegija.

Poročila se nanašajo na fiskalno leto, ki je bilo zaključeno 30. junija. Bondi, delnice in drugi vrednostni papirji, ki so v rokah bank, niso v teh poročilih navedeni po tržni vrednosti, ampak po označeni vrednosti (par value) ali pa pod označbo "intrinsic value" — po vrednosti, katero so bankirji določili po svoji sodbi.

V teh poročilih je še ena postavka, ki je jako značilna za ameriške banke, namreč investicije, katere v teh poročilih omenjajo pod označbo "other loans" ali razna posojila, ki znašajo šest milijard 618 milijonov. Profesor Warner pravi, da bi "moral biti človek zelo optimističen, če bi trdil, da je pod sedanjimi razmerami mogoče izterjati več kot deset odstotkov teh posojil." In ta vstopa se nanaša le na tiste banke, ki so federalnemu rezervnemu sistemu že poslale svoja poročila.

Ta akcija ameriških bankirjev, ki je bila storjena sporazumno z zveznim kontrolorjem, to je vlado, je povsem podobna je taktiki ptica noja, ki vtakne glavo v pesek, da ne vidi, kaj se godi krog njega. In ta taktika se poslužujejo tako bankirji kot administracija še vsa čas krize.

Profesor Warner pravi, da tako početje ni le neetično, ampak je naravnost škodljivo gospodarstvu dežele, ker ljudstvo prej ali slej spozna igrano in rezultat je, da se negotovost in nezaupanje še bolj poveča.

Taka taktika je tudi nepoštena na namrno vlagateljem, pravi Warner, ker iz bančnih poročil ni nikomur mogoče ugotoviti finančno stanje bank. Najelementarnejše etično pravilo pa zahteva, da ima vlagatelj dostop do točnih informacij, iz katerih se lahko prepriča o finančnem stanju banke, v kateri ima vložen denar ali ga namerava vložiti.

Glede vladne rekonstrukcijske korporacije, ki je imela izvele delo iz kaluže, profesor Warner pravi, da so celo konservativni bankirji pričeli spoznavati, da ne bo mogla dolgo vzdržati bančnega sistema. Ako ne pride injekcija v crkajoče telo kapitalizma iz drugih virov, se bo v bližnji bodočnosti zrušila vsa finančna struktura.

S sedanjimi posojili, ki znašajo že nad milijardo dolarjev, je vlada le za nekaj časa zavlekla polom nekaterih železnic, bank in zavarovalnih družb, ne bo pa preprečila popolnega kraha, ako v kratkem ne pride do gospodarskega oživiljenja. Slednjega pa ni nikjer na vidiku.

V resnici postaja bolj in bolj jasno, da rekonstrukcijska finančna korporacija je zavlačuje gospodarstvi preokret. Zavlačuje ga s tem, ker daje kredit le gotovim industrijam in korporacijam, katerih finančne obveznosti so že sedaj prevelike. In ko bo vlada razmetala par milijard dolarjev tem izvoljenim podjetjem, se bodo nahajala še na slabši točki kot predno so dobila posojila in bo krah toliko večji.

Na drugi strani je pa ta akcija vlade preveč enostranska, če tudi bi bila "intrinzično" zdrava, kar ni. Če že vlada pumpla kredit v industrije, tedaj bi morala biti akcija tako široka, da bi lahko dobilo posojilo vsako podjetje in vsak trgovec ali posameznik, ki mu grozi bankrot. S tem bi se vzdržalo ravnanje

KRAVAL NA SEJI MEDPARLAMENTARNE UNIJE

Francozi socialisti smrtne razlagali italijanske fašiste, ko jih je označil za morilce. Mussolini se jezi.

Zeneva, 23. jul. — Med tem, ko se je razorožitvena konferenca pripravljala, da zaključijo zasedanje na lep način, so v drugi dvorani istega poslopja izbruhnile sovražnosti.

Medparlamentarna unija je imela tam svojo sejo in tekot diskusij je francoski delegat smrtno razlagal italijansko fašistično vlado.

To je bil francoski socialist Pierre Renaudel. Fašistični delegaciji je vrget v obraz očitek, da je njihova vlada umorila socialista Giacoma Matteottija. Nastal je velikanski kralj in beseda "morilci" se je razlegala po vsem poslopju. Ljudje so tekali sem in tja in razorožitvena konferenca v drugi dvorani je morala prekiniti sejo.

Sinoči je bila vsa Zeneva razburjena. Italijani so zagrožili, da bodo izstopili iz Medparlamentarne unije. Italo Balbo, italijanski minister letalstva, je imel daljši telefonski razgovor z Mussolinijem. Duce mu je naročil, naj zahteva kazni za francoskega socialista. Takoj potem je Balbo obklical sir Eric Drummonda, tajnika Lige narodov, ter mu povedal, da Italija ne sme biti insultirana v palači Lige narodov, katero pomaga vzdrževati.

Kraval je izval italijanski delegat Costamagna. V svojem govoru je poveljeval uspehu fašistične justicie. Renaudela je to silno raztogotilo. "Kakšno pravico imajo fašisti, ki niti ne vedo, kaj je parlament, da nam tukaj govore o justici," je grmel Renaudel. "V deželi, kjer je svoboda nepoznana, ne more biti govora o kakšni justici."

Italijani so zahtevali, da Renaudel takoj preklicuje obdolžitve in se opraviči. To je odklonil in izjavil, da se ne bo nikdar opravičil vladi, ki je umorila Matteottija. Temu je spet sledil kralj. Fašisti so obkolili Renaudela, toda do pretepa ni prišlo, ker so to preprečili drugi delegati.

Bolivija se pripravlja na vojno

Spor med Bolivijo in Paragvajem se je povečal. Predsednik razglasil izjemno stanje.

Valparaiso, Čile, 23. jul. — Privatna poročila iz La Pasa, Bolivija, se glase, da se je napetost med Bolivijo in Paragvajem povečala in da je vojna neizogibna. Bolivijako časopisje urgira vlado, naj takoj napove vojno. Vprašanje kontrole nad distrikto Chaco je izvalo konflikt.

Prebivalstvo Bolivije je silno vznemirjeno in predsednik Daniel Salamanca ima opravka z nevarno situacijo. On bi rad izbral konflikt na miren način, toda pri tem je naletel a opozicijo pri drugih vladnih uradnikih.

Včeraj je Salamanca razglasil izjemno stanje. Svojo akcijo je utemeljeval s deklaracijo, da je bil primoran podvzeti ta korak, ker je položaj silno kritičen.

Privatna poročila dalje javljajo, da je vlada pričela transportirati municijo in orožje proti paragvajski meji, toda vesti o splošni mobilizaciji vojaštva vladne avtoritete zanikajo.

Mehika vlada zdrobila stavko

Mexico City, 23. jul. — Ko je po treh tednih stavke železnice karjev na progi Southern Pacific začelo primanjkovati živil v nekaterih krajih Mehike, je včeraj federalna vlada začela voziti mešane — osebne in tovarne — vlake z vojaškim spremstvom.

Waters urgira veterane na odpor

Avtoritete umaknile naredbo glede priključne evakuacije. Voditelj levega krila naznanil, da se bo njegova armada vrnila domov.

Washington, D. C., 23. jul. — Dasi so avtoritete začasno umaknile odredbo, ki je določala takojšnjo evakuacijo bivših vojakov z vladne lastnine, se je v eno več sto veteranov odločilo za povratek na svoje domove.

Nacionalni washingtonski policije general Glassford je bil inštruiran, naj danes izšene bivše vojake iz šotirij, ki so jih postavili ob Pennsylvania ave. in ostalih šotirijah pa do 4. avgusta. Distriktni komisarji, ki akustajo preiskavati legalnost take akcije, pa so pozneje umaknili naredbo.

Predno je bila naredba umaknjena, je Walter W. Waters, poveljnik "bonusne armade," pozval veterane, naj se ne umaknejo niti za palec, temveč naj še nadalje ostanejo na vladni lastnini.

Roy W. Robertson, vodja levega krila "bonusne armade," je izjavil, da bo njegova skupina 450 moč daleč organizirala parado po washingtonskih ulicah, nakar bo zapustila kapitol. Vrnila se bo domov, kjer bo vodila agitacijo proti ponovni izvolitvi tistih senatorjev in kongresnikov, ki so glasovali proti izplačilu bonusa.

Vladne avtoritete pravijo, da se je včeraj priglasilo krog tisoč veteranov in vidilo aplikacije, naj veteranski biro plača vozne stroške, da se bodo lahko vrnili na svoje domove, s druge strani pa se poroča, da se bodo vsi ti vrnili v kratkem v Washington in pripeljali s seboj nadaljnje skupine bivših vojakov.

Reakcijski urednik se pritožuje

Pravi, da rdečkarji kontrolirajo kongres in s svojim delom kopirajo grob ameriškim institucijam.

Kansas City, Mo. — (FP) — Polkovnik Robert R. McCormick, urednik in izdajatelj čikaške Tribune, je v svojem govoru pred zastopniki Federacije ameriškega biznisa obdolžil rdečkarje v Washingtonu, da pustošijo ameriški narod s novimi davki, ki pomenijo konfiskacijo, kot so vandali v davnih časih pustošili Rim. Jedro njegovega govora je bilo, da se vlada ne sme vtikati v privatni biznis.

Reakcijski urednik, ki je kljub izjavi, da vlada uničuje biznis, kar bo rezultiralo v boljševizmu, prišel sem v privatnem letalu. Dejal je, da kongres kontrolirajo rdečkarji, katerih cilj je uničenje ameriških institucij in civilizacije, te rdečkarje pa podpirajo grupe skolskih moroncev, ki paradijajo kot liberalci in progresivci.

Govornik je poudarjal, da je v tej deželi pravica prvorojenstva odpravljena, in da bogastvo se ne podeduje v mnogih slučajih od generacije do generacije. McCormick je sicer podedoval ogromno bogastvo, toda o tej stvari je molčal.

Brezposelnost v Denverju se organizirajo

Denver, Colo. — V tem mestu so bile ustanovljene tri postojanke Citizens' Unemployment lige na silni podlagi kot so se organizirali delavci v državi Washington. Brezposelnost bodo skušali organizirati po vsej državi.

Stavka tekstilcev na Angliškem

Manchester, Anglija, 23. jul. — Unije tekstilnih delavcev v tukajšnjih predelnicah in tkalnicah so danes pozvale svoje člane na štrajk proti mešni redukciji.

UNIJSKI VODITELJ ODGOVARJA 'PATRIOTU'

Plutokratu je stopil na prste, ker je kritiziral železnice in vojne veterane

Cleveland, O. — (FP) — Komu naj služi vlada, ljudstvu ali bogatinom, je predmet spora, ki je nastal med dvema republikanecema, med A. F. Whitneyjem, ki je v službi železnice, kot predsednik Brotherhood of Railway Trainmen, in generalnim majorjem James G. Harbodom, ki je v službi Radio Corporation of America.

Spor je nastal, ker je slednji napadel železnice in vojne veterane v govoru, ki ga je imel pred narodnim republikanskim klubom v New Yorku. O obleganju Washingtona po vojnih veteranih je Harbord rekel, da je to "najnesramnejši incident, ki se je zgodil v Washingtonu od leta 1918, ko so zastopniki organizirane delavstva invadirali galerije in od kongresa izsilili osemurnik na železnih podgronjnih stavkah."

"Zakaj niste obsodili tudi pohoda velekarinarjev v Washington, kjer so od kongresa dobili toliko privilegijev, da so samo eni družini (Melloni) omogočili, da je nakupila osem milijard premoženja?" pravi Whitney v odgovoru majorju Harbordu.

"Zakaj je toliko ljudi pripravljenih obsojati motive in patriotizem revnih, ki si prislužijo, ne glede kako smotno, priti do življenjskih potrebščin, odobra-vanje pa prisvajanje bogatinov, mednarodnih bankirjev in monopolistov, ki s svojimi ljubljami množijo zakonodaje, katere jim omogoči priti še do bolj nepravilnega deleža narodnega bogastva?"

"Ko ste govorili o železnikarjih in bonusni armadi, ste bili tiho o drugih individuih, ki so marširali nad kongres. Molčali ste o bankirskih pohodnikih, ki so dobili milijone dolarjev od vlade zaeno s obljubo, da bodo prejeli še več, če bodo potrebovali. Molčali ste tudi o tarifnih pohodnikih."

"Seveda, pohodniki, o katerih niste govorili, niso bili toliko vidni pri njih pohodu na vladno blaginjo. Tudi niso bili tako številni, ker je razred, ki ga zastopajo, veliko manjši kot pa razred, v katerega so bili porinjeni bonusni pohodniki vlad ekonomskih razmer. Tudi niso prikorakali v Washington, ampak so prišli v Pullmanovih vozovih in se nastanili v najboljših hotelih."

"Tisti, katere vi obsojate, so tekot vojne zvesto služili domovini. Ti ljudje so prišli v Washington ne v Pullmanovih vozovih, ampak peš in v najetih trojih. . . Nastanili so se ne v najfinjših hotelih Washingtona, ampak na odprtem polju Anacostia kempe, kjer spijo na slamni in njih streha je odprto nebo."

"Gotovo je tudi to, da so bonusni romarji bolj vidni in najbrž bolj odprti in bolj pošteni v zahtevah kot pa tisti, o katerih ste molčali. Bolj vidni so vlad tega, ker v svoji razstrgani obleki pritegnejo nase ne le človeško srce, ampak tudi oko. V tej deželi obilice je njih demonstracija največja obsodba sedanjega sistema, ki je koncentriral toliko bogastva v rokah majhne skupine."

"Le s pravičnejšo razdelitvijo bogastva in dela bomo premagali usodne razmere, ki silijo na korakajo v težkih okoliščinah preko kontinenta do sedeža njih vlade. Kakor "grozno" in "nesramno" se je vam zdelo postopanje železnikarjev l. 1916, ne bomo v tej strojni dobi nikdar mogli dati brezposelnim dela, ako jih ne odškodujemo za njih znižano produktivnost s znižanjem delovnega časa," zaključuje.

Elektrarski trust odira odjemalce

Elektrarski baroni vlečejo dividende od vodenih delnic, ropajo odjemalce in vlado

Washington. — (FP) — Z dneve zaključenega kongresa je senator Norris posvetil 6 ur razkrinkavanju elektrarskega trusta: ropanju odjemalcev, manipulacijam s delnicami in skubenju strica Sama pri davkih. V kongresni zbornici je razne transakcije, katere je Norris imenoval veroparstvo.

Material je zbiral par let in se pri tem pridno posluževal evidence, ki je bila predložena zvezni obrtni komisiji, ki še nad dve leti prelakuje to industrijo. Norris je rekel, ako bi bil senat odredil prelakavo tri leta prej, ko je on prvič predložil resolucijo, bi bil s tem prihranil ljudstvu več sto milijonov.

Utah Power and Light kompanija, o kateri je senator Smoot rekel, da bo šla na kant, ako bo morala plačevati zvezni davek na elektriko, je samo v enem slučaju napihnila svojo kapitalizacijo za 34 milijonov. Od teh vodenih delnic je lanako leto plačala velike dividende. Družba je del Electric Bond and Share oktopusa.

Norris je razkril piramidiranje obratovnih stroškov in profitov tega oktopusa in prečital rekord 20 takozvanih "operating" kompanij, katerih se Electric Bond and Share poslužuje izključno za moljenje odjemalcev. Za "service" računa tem družbam ogromne vsote in je samo pri teh manipulacijah naredila 105% profita.

American Gas and Electric, veča Electric Bond and Share (Morganovo podjetje) je druga družba, ki je napihnila svojo kapitalizacijo za 86 milijonov. Rezultat tega so visoke cene elektrike, ker velebanditi zahtevajo dividende tudi na zvođenene delnice.

Elektrarski piratje pa ne strijejo le odjemalcev, ampak tudi strica Sama pri davkih. Norris je pokazal, da so tako zvane "holding kompanije" rasvile sistem, po katerem kolektajo korporacijski dohodninski davek od svojih podružnic, kot to predpisuje zakon, davnemu biroju pa predlože "konsolidirano" davčno poročilo, kar pomeni, da "holding" kompanija plača davek za svoje podružnice. Ker je ta davek manjši, je n. pr. North American kompanija v treh letih "zaslužila" \$1,274,000. Norris je pokazal našeto incidentov, trikov in manipulacij, s katerimi elektrarski trust ropava vsekrižem, odjemalce in vlado.

Farmarska korporacija zapira urade

Chicago. — The Farmers National Grain Corp., ki jo je ustanovil in jo financiral zvezni farmarski odbor, je zatvorila več svojih uradov v mestih na srednjem zapadu. Možna redukcija količine štita, s katerim bo razpolagala, in zahteve zveznega farmarskega odbora, da se podvzame korake za likvidacijo vladnih posojil v kratkem času, se navajajo kot vzroki te akcije.

Sotore za brezdomske družine v Detroitu

Detroit, Mich. — Sklad mestne občine za plačevanje stanarim revnim družinam brezposelnih delavcev je izčrpan in posledica je bila, da je bilo zadnji teden čez 40 družin vrženih iz stanovanj. Vodstvo mestnih parkov je dovolilo brezdomskim družinam, da so se naselile v šotirih v parkih. Sotore je dalo mesto.

Je Whitney svojo izjavo, ki je najbolj značilna vlad tega, ker je bil on v preteklosti eden najbolj konservativnih delavskih voditeljev v Ameriki in starogardnik v politiki. Izgleda, da je kriza tudi njemu odprla oči.

ZATIRANJE REVOLTE V BRAZILSKI DRŽAVI

Vroč bitke med federalnim vojaštvom in rebeli ob 250 milj dolgi fronti. Predsednik Vargas objubil amnestijo

Buenos Aires, 23. jul. — Semkaj dospela poročila se glase da so brazilske federalne čete otvorile veliko ofenzivo proti rebelim v državi Sao Paulo. V Rio de Janeiro je včeraj dospel vlak z velikim številom ranjenec, kar znači, da je v teku vroča bitka. Neko drugo poročilo javlja, da so federalne čete zasedle vse strateške pozicije ob 250 milj dolgi fronti, ki se razteza ob meji držav Sao Paulo in Minas Geraes.

Federalne čete so otvorile ofenzivo s artiljerijskim ognjem. Poveljnik federalne armade poroča, da so njegove čete zasedle tri večja mesta, ki so bila prej v rokah rebelov. Dalje poroča, da so njegove čete potisnile rebelne 15 milj južno od mesta Pouso in ujele večje število vataev.

Začasn predsednik brazilske republike Getulio Vargas je ponudil amnestijo vsem vojakom, ki so desertirali iz armade in se pridružili vataev. Vargas pričakuje, da bo s tem pridobil deseterterja, nakar bo imel lažje delo pri zatiranju revolte, katere glavni cilj je vzpostavitev ustavnega vladje.

Banka v Sao Paulu, kapitolu države istega imena, ki so bile zaprte več dni, so včeraj spet pričele poslovati. Avtoritete so omejile izplačevanje vlog na dvanajst odstotkov, da tako preprečijo navale.

Smrtne obsodbe na Poljskem

Trije voditelji kmetijske revolte obsojeni na smrt, eden pa na dosmrtno ječo

Sanok, Poljska, 23. jul. — Včeraj se je tukaj zaključil proces proti voditeljem ukrajinske kmetijske revolte v okraju Liasko, ki je rezultirala v bitki 1. julija t. l. in v kateri je bilo pet oseb ubitih in mnogo ranjenih. Obravnava se je vršila pred vojnim sodiščem. Dva Ukrajinci, Wasyl Unok in Peter Modeja, ter Poljak Mihael Malecki so bili obsojeni na smrt na obsodbo, da so organizirali revolto, Ukrajinec Anton Paclawski pa je bil obsojen na dosmrtno ječo. Govorice, da namerava Poljska vzpostaviti tlačantstvo so dovedle do usodnih izgrediv.

Obravnava je izvala veliko razburjenje po vsej Poljski. Na tisoče ljudi je dospelo v Sanok, ko se je proces otvoril. Vodilni ukrajinski odvetniki in poslanci so priedirali, naj se obtožence, ki so odločno zatirali svojo nedolžnost, oprosti.

Nad 150 ukrajinskih poljskih in nemških kmetov, ki so sodelovali v izgrediv, se še vedno nahaja v zaporih, kjer čakajo obravnave.

Hoover podpisal zakon inflacije

Washington, D. C. — Predsednik Hoover je v petek podpisal novi zakon, imenovan "home loan bank bill," za posojila na hile in stavbinskim društvom. Zakon ima tudi točko, ki določa, da narodne banke lahko povečajo obrok bankovcev za eno milijardo dolarjev. Finančni strokovnjaki so zagotovili Hooverja, da ta točka ne bo povzročila inflacije.

Vojaški kaplani odpravljani v Čilu

Santiago, Čile, 23. jul. — Vojni tajnik je podpisal dekret za odpravo vseh vojaških kaplanov v čilski armadi, da se s tem odpravi vpliv cerkve na vojske.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna: na Zdravniško (levo) in Kana-
do \$5.00 na leto, \$5.00 na pol leta, \$2.50 na četrt leta; na
Chicago in Cleveland \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; na in-
terimativno \$5.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago)
and Canada \$5.00 per year, Chicago and Cleveland \$7.50 per year,
foreign countries \$9.00 per year.

Come along to the depot—Bakelite is no more!

Advertising rates on agreement—Manuscripts will not be
returned.

Headed by the late Dr. J. J. H. H. H.
PROSVETA
2527-28 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Delimo v cipele, na primer (June 30, 1927), polni valjaki
bodo na naslovni strani, da vam je s tem datumom postala na-
rodna. Ponovno jo preglejte, da se vam list ne uvozi.

Glasovi iz nasebin

Zanimive beleške iz raznih krajev

Lokalna stavka je končana
Piney Fork, O. — Tukajšnja
premogarska lokalna stavka je
začela končana. Zmagala je
premogarska družba s pomočjo
vojaštva, deputiranih in v dru-
gimi najetimi pretepači.

Na 19. julija so komunisti skli-
cali javni shod na prostem. Go-
vornik je bil Borich, tajnik N.
M. U., ki je priporočal, da je bo-
ljše, da gremo delat, ako neče-
mo masno piketirati. Naslednji
dan se jih je precej vrnilo na de-
lo. Lokalnemu organizatorju U.
M. W. of A. ni preostajalo dru-
gega kot da stavko proglašajo za
končano, ker nadaljnjih žrtve se
ne more doprinate.

Komunistični kričaji vpijejo:
masno piketirajte, pa ni bilo ti-
stih, ki so najbolj kričali, prav
nič videti na fronti, tako da so
še drugi doma ostali. Čedalje
manj jih je bilo na piketu in za-
dnji dan smo bili samo še trije.
In tudi je brezpotrebno piketira-
ti pod šerifom.

Enkrat smo napravili dve mi-
liji dolgo fronto, tri po tri, to
korakov narazen. Toda oborože-
ni šerifi so nas komandirali in
še bi šel skeb na delo, bi ga mo-
rali popolnoma v miru pustiti
mimo.

Piketirati pa se mora vseeno,
da si ogledamo skebe, da vemo
kdo so in da se jim tako priti-
sne pečat aramote, ki ga ne bo
mogoče nikdar izbrisati!

Nace Ziemberger.

Moderno suženjstvo

Milwaukee, Wis. — Izkorišča-
nje delavstva, kakršno se iz-
vaja zadnjih par let, posebno pa
še zadnje mesece, je bilo v mo-
dernih evropskih državah nemo-
goče, nemogoče enostavno valed-
tati, ker je bilo delavstvo pre-
več dobro organizirano in disci-
plinirano.

Človek posluša pripovedovan-
ja delavcev, zaposlenih v raznih
tovarnah, in strmi. Naj bo na-
vedenih tukaj par slučajev:

Pred nekaj dnevi so stopili v
stavko delavci neke čevljarke
tovarne v tem mestu. Vzrok:
četrti v poldrugi letu so jim
naznanili znižanje mezd.

Po tretjem znižanju so zaslu-
žili delavci v delavke od \$3.50
do \$8.00 na teden. Delavci ča-
s je trajal od 7. ure jutraj do 3.
ure pop. Pred kakimi šestimi
meseči je družba enostavno na-
znanila, da se bo delovni čas po-
daljšal od tega in tega dneva za
dve uri, to je do 5. ure pop. To-
da za tisto plačo, kar je pomeni-
lo, da za zadnji dve uri ne prej-
mejo delavci nobene plače.

Vse to so delavci še potrpe-
li, ker so se pač bili brezposelno-
sti. Pred nekaj dnevi pa je druž-
ba naznanila četrti znižanje
plač, kar je pomenilo, da bodo
moral delati in pri delu od gla-
du poginiti. To je bilo vendar
preveč, in posledica: stavka.

Socialistična stranka se je ta-
koj zavzela za stavkarje in jim
dala na razpolago organizatorje,
obenam pa je soc. dnevnik "Mil-
waukee Leader" priobčil zgoraj
omenjene podrobnosti, kar je
družbo končno izstrelilo, da je
preklicala znižanje plače.

Mlad pekarški delavec: V nor-
malnih časih je zaslužil povpre-
čno po \$35 na teden, sedaj dela
za 8 dolarjev. Delovni čas traja
od 9. ure predp. do 7. ure večer.
Parkrat na teden pridejo večja
naročila, da dela do 11. ali celo
12. ure ponoči in sicer brezplači-
la za čezurno delo.

V mnogih slučajih so deloda-
jalci primorani znižati plače,
ker večina izmed njih je na ro-
bu propada. Kredit je uničen in
stotine podjetnikov samo v tem
mestu je popolnoma obubožalo.
Beda se je pričela širiti tudi že
v hišah nekdanjih bogatinov. Mi-
lionska premoženja v vrednost-
nih papirjih so uničena, milio-
ne ljudi, ki so bili še pred enim
letom premožni, nekateri med
njimi zelo bogati, je sedaj na be-
raški palici. Bogastvo dežele se
koncentrira v rokah čimdalje ma-
njše skupine finančnih diktator-
jev. Beda se širi stalno tudi v
krogih buržoazije in vrši a čez-
dalje večjo silo procesa popolne-
ga izenačenja. Dejstvo je, da i-
mam v resnici danes samo še
dva razreda, to sta: par denar-
nih mogotcev in 120 milijonov
beračev.

To je naravni razvoj razpada-
nja kapitalizma in obatoječega
družabnega reda, katerega ne u-
stavi nobena sila, nikake buržo-
azne reforme.

Gotovo je, da se bo položaj v
doglednem času izboljšal vsaj
deloma, toda tudi vsaka ponovna
prosperiteta bo samo predhodnik
še hujše krize. Kdor proučava
gospodarske razmere križem
sveta, ne more o tem dvomiti.

Trajno izboljšanje je mogoče
samo potem postavočaje na po-
diagi socialističnih nauk, to je:
podržavljenje vseh temeljnih
industrij. Še le kadar bo to do-
seženo, bo mogoče delovati za
temeljito izpremembo obstoječe-
ga družabnega reda.

Ta sprememba družabnega re-
da je neprepredljiva, toda doseže
se to lahko mnogo prej, ako se
bi delavstvo spametovalo, se o-
klenilo delavske politične, to je
cialistične stranke, oddajalo pri-
volitvah svoje glasove za svoj
razred, za svoje interese in ob-
nem obrnilo hrbet vsemu kar ga
zavaja in krmi z napačnimi na-
uki in idejami, posebno pa bur-
žoaznim in takozvanim nestrar-
karskim časopisjem.

Delavstvo se mora končno za-
vedati, da je časopisje njegovo
najmočnejše orodje in mora po-
pirati z vsami moči take časopi-
se, kateri ga učijo resnice in vo-
dijo po potih napredka.

Spartak.

Poročilo zastopnika

Pittsburgh, Pa. — V mojem
zadnjem poročilu sem poročal iz
nasebine Clairton, da tam pri-
rejšo prišlaš župnika Coxa
vsa teden plesne veselice, ter
da na ta način izsilijo denar od
izstradanega ljudstva. Toda na-
ši rojaki, razen enega, mu ne
nasedajo na limanice, četudi jih
Coxova armada vedno nadleguje
in sili, naj pristopijo v njihov
tabor. Kajti naši zavedni rojaki
šitajo dnevnik Prosveto in ted-
nik Proletarca.

Povedali so mi, da fajmošter
Cox plačuje njegovo armado, ki
zanj nabira glasove in fehta de-
nar, po 2 dolarja na dan in hra-
no vsakemu. V Prosveti sem šil,
da "father" Cox zanika, da
bi on delal za fašizem. Bunk!

Nikoli nisem mogla nosu vti-
kal v njegove ali verske stvari,
četudi so ga naši rojaki navdu-
šeno na radio poslušali ter nje-
govo dobroto in moč hvalili. O-
stal sem mlačen, ker sem večel,
da župnik Cox vodi politiko in da
ga podpirajo kapitalisti, medtem
pa izjemajo revno ljudstvo.

Kdo mi more dokazati, da je
še kdaj bila črna ali plava sra-
ca na strani nas trpinov? Če mi
kdo more dokazati, sem pripra-
vil na tem mestu preklicati
mojo zmoto. V mojih 67 letih
starosti še nisem kaj takega do-
življal, četudi sem eno tretjino
sveta prebrel. Ni moj namen
koga napadati, pa naj spada k
tej ali oni stranki, toda fašizma
se pa bojim. Mislim, da je na-
šim čitateljem dobro znano, kaj
z delavci fašizem počneja, kaj
počenja z našimi ljudmi in kaj
je naredil s pokojnim Mateotti-
jem, italijanskim soc. poslan-
cem. Naši ljudje bi se morali te-
ga zavedati. Ne kopljite si svojih
grobov. Nastopimo skupno
proti zatiralcem delavstva. O-
primimo se socializma, od kate-
rega lahko pričakujemo naših
pravil in boljše ter pravičnejše
bodočnosti.

Delavci! Oddajte vaše drago-
cene glasove socialističnim kan-
didatom! Ako boste tako stori-
li, boste storiili sebi in svojim

potomcem dobro in omogočili
boste boljše življenje. Ne po-
brite! — Anton Zidanšek.

O tem in onem

Milwaukee, Wis. — Tukaj je
zadnje dni vladala neznanost vro-
čina, ki se sedanjim razmeram
prav dobro prilaga, samo even-
ka ni, da bi šli tja v prosto na-
ravo, kamor nas vabijo društva
in prijatelji.

V normalnih časih je bilo prav
živahno pri nas. Imeli smo do-
kaj lepe zabave. Danes pa so pi-
kniki bolj redka stvar, in tisti,
ki so, se morajo zadovoljiti z ma-
lim moralnim in gmotnim uspe-
hom.

Ej, da, vročina na severu ima
kratko življenje, zato se bomo
v kratkem znojili z nosa ne s
čela. Da nam ne grenijo življen-
je slabe ekonomske in družbene
razmere, se je naše glasbeno
društvo odločilo, da poživiti in raz-
veseliti tiste, ki so se nekaj ve-
selili, tudi v bridkih dneh. Dan
priredbe je nedelja 28. avgusta
v Kozmutovem parku.

Vsi pošteni in napredni Slo-
venci in Slovenke so dobrodošli.
Pri našem društvu ni intrig. Vaš
mošnjiček je lahko vsek ali
majhen ali pa prazen. Tu je ena-
kopravnost. Želja jih žene, da
vas prav lepo zabavajo. Na pro-
gramu bodo razne igre za stare
in mlade: igranje žoge, vlečenje
vrvi, lov na prašiča, metanje
podkve itd. Slišali boste koncert
godbe, kakor tudi domače in u-
metno petje. Dali bodo nagrade
za najboljše plesalce, stare in no-
ve plesce, to je moderne in klasi-
čne. Užili boste, če je vaša do-
bra volja, veliko duševnega u-
žitka. Ko boste tam, se vam ne
bo prav nič mudilo domov.

Pri nas so tudi začele banke
pokati. V zadnjih dneh so zač-
le nekatere odklanjati vlagate-
ljem izplačila. Upati je, da ne
bo posebne izgube; le sitnost je
za nedoločen čas. Vse to in dru-
go kaže, da depresija je sunila
v dno. Preobrat bomo videli v
nekotikih mesecih, ne seveda
prosperitete. Le polagoma bomo
šli spet navzgor. Pa kaj bi ne,
saj veste kaj se ima zgoditi pri-
hodno jesen. Volitve! Hoover
vadmaj v kratkem začne pridigo,
kako se je boril in končno zma-
gal, Roosevelt pa bo povedal ka-
ko gnij je prvi. V slučaju zmage
bo slednji drugače gospodaril,
kar mu tudi verjamemo, vseeno
mu pa ne bomo verjeli, da bi on
kaj prigrisnil za nas ubogo
maso. Bridge skušnje, ne Ho-
over ali Roosevelt, nas učijo, ko-
mu oddati naš glas. Norman
Thomas in James Maurer sta
naša prava predstavnik. Sled-
nja nas kliče: "Bedni trpin,
zbudi se, zavri stare politične
šanse. Nedaj se jim varati več.
Če podčrtas važnost teh načel,
boš še lahko enkrat vesel. Pla-
zili po kolenih smo dovolj dolgo,
sedaj pa na noge! Proč s tira-
ni!"

V principu, ki ga nosi slov-
godba, vidimo lepo bodočnost.
Malomarnost nekaterih nas ne-
koliko ovira, pač pa prodiramo
pri vsakem nastopu do ciljev.
Prav korajžno so nastopili na
koncertu za governorja La Fol-
letta. Igrali so največjo vlogo
na programu in se tako odliko-
vali s čustvenim igranjem, da je
bil governor do srea ganjen, kar
je osebno priznal in povpraše-
val med drugim tudi to, da kol-
ko Slovencev živi v državi Wis-
consin. Seveda mu nismo mogli
točno odgovoriti.

John Paulich.

Pismo iz Clevelanda

Dragi urednik Prosvete!

Rojak J. Dolčič iz Girarda, O.,
ti je znan — večkrat odkrhe
kakšno debelo. Tako je na pr. po
svojem povratku iz stare domo-
vine tebeblil med nas z izjavo,
da je v Ameriki slabo, a vendar
bolje kakor v mil domovini pod
Triglavom — kar se sliši nekako
takole: brezdomci na ameriških
smetiščih se počutijo bolje nego
barakarji na ljubljanskih smeti-
ščih in stradojočim delavcem v
Ameriki je bolj prijetno pri pra-
znih želedeh kakor lačnim delav-
cem v Jugoslaviji.

Te dni (točno: 14. t. m.) pa
se je mož razkorčil v cleveland-
ski Enakopravnosti, povzdignil
farmarja Zupančiča (ki je Dolčič
imenitno pogostil in zalil) v
"barona" in "ponos našega na-
roda, ki je (po zadržanju "dopis-
nika" ameriških slovenskih li-
stov") sit in prospeva, da je kaj,
nakar je zapretil "odposlanec
iz stare domovine", da jim bo
navil uro, če bodo pisali o Ame-
riki in ameriških rojakih dru-
gače — kakor on sam; to se pra-
vi, da jo bodo morali na Dolčič-
čevu zapoved predstaviti kot pa-
radiž in ljube rojake delavce,
farmarje in lačne brezposelne kot
božje izvoljence.

Več, nekateri ljudje ga lomi-
jo vse svoje žive dni. In evolu-
cija gre mimo njih, ne da bi se
jih dotaknila.

Minulo soboto (16. t. m.) je ne-
ki grocerski verižni koncern ob-
ljubil, razdeliti med brezposelne
1500 kosaric z živili. Ker je bila
stvar kakopak vnaprej oznanje-
na, so se začeli zbirati ljudje
(na Lorain Ave. in W. 110 St.)
že o polnoči in ob devetih dopol-
dne, ko se je delitev začela, jih
je bilo zbranih že šest tisoč! In
ker ljudje niso verjeli, da se da
1500 kosaric razdeliti med šest
tisoč ljudi, da bi vsakdo dobil
eno (doba evangelijskih čudežev
je nedvomno za nami), se je za-
čelo divje prerivanje in peha-
nje — lačni ljudje in sestradani
voljeje — isti prizor.

Rezultat: glavna vrata trgo-
vine so se v dala silnemu navalu
in nekaj žensk se je obrezalo z
razbitim steklom — okrog pe-
deset ljudi ranjenih, pojojenih
— več žensk je omedlelo — dru-
ge pa so prišle iz bojne mete-
za domalega slečene! Priti je
moral policija — in ambulanca
— in zdravniki so hiteli obvezo-
vat ranjence ter ravnati izpah-
njene ude in nalomljene kosti —
nekaj ranjencev pa so prepeljali
v bolnico.

V Ameriki je seveda slabo,
vendar boljše kakor kje drugje
— poročje slavnj dopisnik iz Gi-
rarda, O.

Calvin Coolidge pravi, da "a-
meriško ljudstvo ve, da je pri-
vatno lastništvo (z drugimi be-
sedami: privatni kapitalizem;
moja op.) nepogrešljiv simbol
svobode." Kakšne svobode? Svo-
bode sleparskega izkoriščanja
milijonov delavcev po kapitali-
stih, "legalne" tatvine na debe-
lo, finančnih sleparij, krukov in
raketirjev? In svobodne izbire
med življenjem in smrtjo, ka-
dar ni več pogojev niti za pasjo
ekstistence delavca? Ali svoboda
protidelavskih sodnih prepovedi?

Calvin Coolidge tudi pravi, da
bodo "davki na tobak in gaso-
lini prinesli državni blagajni pre-
cej dohodkov" in kar je še bolj
"razveseljivo", je po njem kon-
statirano "dejstvo", da ti davki
"ne bodo težko breme za konzum-
mente." Katere konzumente?
Henry Ford in J. D. Rockefeller-
ja? Kakopak.

Oni dan sem bil pri našem u-
metniku H. G. Perušku in videl
nekaj njegovih najnovejših del.
Dve stvarci, en lesorez in ena
manjša slika v barvah, se po
vseh pravici smeta imenovati
"Leto 1932." Lesorez: razcapan
pohabljenec na bergljah, na ob-
razu "down and out" izraz obu-
panega proletarca, ki ne ve ne
kod ne kam, na levi in desni
skrivljene mračne bajte — pra-
va podoba Amerike 1932. Dru-
ga slika: mračna, mrtva tovar-
na, dimniki štrle v zrak, toda iz
njih se ne vali dim in na dvor-
šču ena edina samcata figura:
čuvaj. Amerika 1. 1932. . . Sliki
sta zelo močni in zgovorni in na-
pravita na gledalca mogočen vtis.
Perušek pravi, da bo mogoče pri-
rediti razstavo svojih del v Slo-
vomu v Euclidu ob koncu avgu-
sta — če ne bo kakšnih nepriča-
kovanjih zaprek.

Pozdravlja Te

Tone Podgoričan.

Nezdrava moška obleka

Koža ni samo čutni organ in zaščitni plašč
telesa, temveč ima velik pomen tudi kot izo-
čevalni organ za telo. Pred vsem je glavni
organ za varovanje in oddajanje telesne toplot-
e. Že od pamtveka skuša človek to njeno
funkcijo, zlasti zadrževanje telesne toplote,
podkrepiti z obleko. Toda v vročem letnem
času bi ne smela ovirati prostega uhajanja te-
lesne toplote, pri čemer si organizem pomaga
pred vsem z izločevanjem vodne pare. Vsako
znojenje je znak, da je telo pregreto in da ob-
leka ovira normalno oddajo vode.

Berlinski profesor dr. Friedberger je napra-
vil zanimiv poskus: v vročem julijem dnevu
je dal nekemu svojemu asistentu in njegovi
ženi, naj si stehata obleko. Asistentova oble-
ka je tehtala 3229 gramov, ženina 741 g. Tem-
peratura pod obleko moža je znašala 31 stop,
po ženino pa 27 stop. To vse zato, ker je že-
nina obleka danes vsaj za poletno dobo od pet
do glave higieniko akoraj neoporečna, zračna,
lahka in ne ovira naravnih funkcij kože! Mo-
derni kratka krila so najpametnejša domisl-
ca vseh dosedanjih mod!

Tudi z moško obleko se je v zadnjih deset-
letjih pod vplivom sporta marsikaj obrnilo na
bolje. Dobro je že to, da so izginili visoki, trdi
ovratniki in oškrobana oprava srajc, namestu
škorjencev pa so stopili poljevlji. A dovolj je še
nesmislov v moškem oblačilu! Zakaj so moške
prsi še vedno zapete v tesne sukunje, zakaj ne
nosijo moški še bolj odprtih oblačil? Poleti bi
zadostovale tudi kratke široke hlače, ki pustijo
spodnjo nogo po vremenu bolj ali manj golo.
Če prenesejo to otroci a svojo nežnejšo kožo,
pa ne bi prenesli odrasli? Namestu dvojne pla-
sti blaga okoli bokov, ki jo sestavljajo spodnje
hlače in srajca, bi bila pametnejša tudi za moža
"kombinacija" srajca in spodnjih hlač.

Roke so poleti kakor pri ženski lahko gole,
isto tako vratovi. Ovrtniki, najsi bodo trdi
ali mehki, so norost — ovrtnice nepotrebna na-
vlak.

Zaradi utrditve bi morali nositi lažje oblačilo
ne samo poleti, temveč tudi v hladnejši letni
dobi, seveda brez pretiravanja. Ženaka jo tudi
v resnici nosi in se proti mrazu varuje s plašči,
kožuhi itd., dočim dela moški narobe: v hlad-
nejši dobi se skuša varovati z debelejšo spod-
njo obleko. Posledice so: če stopi ženska iz
mraza v tople prostor, odloži enostavno plašč
in se hitro prilagodi novi temperaturi, moški
pa ne more odložiti spodnje obleke, ki mu sedaj
preveč ovira kožno izdihavanje, spiti se in se
kaj hitro prehladi! Moška moda ne skače tako
kakor ženska in če pridemo kdaj do pametnej-
ših moških oblačil, kar se bo gotovo zgodilo, bi
bili samo žeteli, da bi pri njih ostali, tudi če
bi ženska moda postala spet nespametna.

Stanovanjske prilike v Rusiji

Sovjetski pisatelj Samsonov opisuje v hu-
morističnem listu "Krokodil" takole kolektiv-
na stanovanja v Moskvi:

"Pred vsem so stopnišča v moskovskih sta-
novanjskih hišah, ki nalikujejo trdnjavam, ta-
ko polna nesnage, da moreš komaj po njih.
Vrhu tega jih obljudujejo stotine mačk in jih
zagrnja črna tema. Na vsakih vratih kaže
listek na zvonilo, ki je pa tako komplicirano,
da večinoma ne veš, kako bi ga uporabljal.
Preden dosežeš posamezna stanovanja, moraš
premagati pravo utrudo: skupni hodnik, na
katerem ti neprestano grozi nevarnost, da si
zlomiš nogo. Kajti stene hodnika so zabarika-
dirane do vrha z najbolj nemogočo šaro: deli
živalnih strojev, koles, razbitimi stoli, poste-
ljami itd. Smrad in tema sta na hodniku mo-
rebiti še hujša nego na stopnicah. Stanova-
nja imajo šestkrat le en prostor in v tem pro-
storu se stiska običajno večglavna družina.
Na hodniku se dogajajo najbolj groteskne
stvari, prepri, zlasti zavoljo telefona, električ-
nega števca in drugih skupnih lasti so na dnev-
nem redu. Pravo bojno polje pa so kolektivne
kuhinje, v katerih se ženske obmetavajo z lon-
ci in celo gorečimi petrolejskimi pečmi. Sploh
se življenje sočloveka otežuje na vse načine.
Glavno orodje je zvočnik, s katerimi nagajivi
prebivalci svoje sosedje tirajo v blaznost. Glav-
ni vzrok vseh preplovov leži v tem, da so ljudje
najrazličnejših socialnih razredov primorani
stanovati drug pri drugem, pripadniki nove in
stare Rusije, bivši fabrikanti, delavci, zdrav-
niki, mali sovjetski uradniki. Kolektivistična
stanovanja v Moskvi niso nič drugega nego
preobljudeni hlevi ki jih po krivici imenujejo
stanovanja.

Novo gorivo?

"Scythia", ladja Cunardove družbe, je pred
dnevi poslala ravnateljstvu radiotelegrafsko
poročilo, da so se uresničila vsa pričakovanja
družbe glede porabe nekega novega goriva, ki
že ima zanj patent Cunard Line in ki se bo za-
čelo kmalu uporabljati na vseh družinskih lad-
jah. Gre za gorivo, ki je z njim delala Cunard-
družba poskuse že več let. Sestavljeno je
iz Petroleja in premogovega prahu. Prvega je
v mešanici 60 odstotkov, drugega pa 40%. Do-
kazano je, da se novo gorivo tehnično uporab-
lja na isti način kakor nafta.

Angleški tisk pozdravlja novo gorivo in izra-
ža željo, da bi ta izum prinesel rešitev premo-
govne krize v Britaniji, kajti samo Cunard-
družba porabi vsako leto 1 milijon ton nafte,
ki jo mora nakupiti v inozemstvu. Če se da
mešati novo gorivo v razmerju, kakor ga ob-
javlja vodstvo Cunardove družbe, bo po vsej za-
doščalo podjetju namestu 1 milijona ton nafte
le 600.000 ton nafte letno, za ostanek pa se bo
porabilo 400.000 ton angleškega premoga.
Tudi vlada priznava dalekosežnost novega izu-
ma in admiraliteta podpira stvar z vsami raz-
položljivimi sredstvi moralno in gmotno.

Na sliki je dekle, ki je bilo "prodano" na "slave blocku" v Los Angelesu. "Kupci" ji je ponudil 50c na uro.

Nemčija na robu

Nemška republika je po štirinajstih letih
svojege perverzega eksperimenta "demokra-
tične družine volkov in jagnjet" prispela do
konec svoje poti. Zdaj mora izbrati: — ali v
prepad fašistično-monarhistične diktature, ki
leži pred njo, ali pa nazaj, da popravi svoje
kolosalne napake in krene na pot zdrave de-
mokracije. Druge poti ni. In zdaj je skrajni
čas — pet minut do dvanajstih. Prihodnjo ne-
deljo so volitve.

Demokracija je dobra stvar, ampak za vol-
kove — prave in človeške — ni. Ti niso bili
rojeni za demokracijo. Med demokracijo in
volkovi ne sme in ne more biti kompromisa.
Volkovi bodo uničili demokracijo, ako demo-
kracija prej ne uniči volkov!

Nemški elementi, ki so po padcu monarhije
in pobegu blaznega kjerzja razglasili republi-
ko in vzeli vajeti v svoje roke, so storiili naj-
večjo napako, ko so absolutno nepopolnoma
monarhistom (aristokratom, junkerjem, cesar-
ski in kraljevskim slahitami in ostali sorodni
sodrgi) dali enake pravice in privilegije kot
delavcem in kmetom. Ta napaka jih zdaj drži
in stiska za vrat, da mole jezike in v grlu jim
grgrga smrtna pesem.

Celo grofovske in baronske "vone" so jim
pustili. In Hindenburga, starega militaristič-
nega in kajzerskega lajaka, so dvignili visoko,
češ, on "pridaja narodu" — in izvolili so ga
za predsednika republike. To je bil strašen
kompromis, ki se danes logično makčuje nad
resničimi prijatelji demokracije. Za deco ni
demokracija, še manj je za stare maršale, ge-
nerale, grofe, barone in prince!

Demokracija, ki hoče narediti iz gnilih aris-
tokratov in zdravih delavcev "arečno in ljube-
čo se družino", začne kmalu gniti in smrdeti.
To je bilo vaa ta poveljna leta v nemški republi-
ki. Smrdelo je, da se strah. Aristokracija ne
zna in ne more živeti demokratično; ona hoče
vladati in diktirati. Ta nagon ji je skozi sto-
letja zasel v meso in kri in absolutno verjame,
da jo je Bog izbral in postavil na čelo naroda.
To je ista absolutna vera, ki je pri ameriških
kapitalistih; oni iskreno verujejo, da ljudstvo
živi od njih, da jim je dolžno eksistenco in sa-
mo njim pripada kontrola nad deželo. In če še
zaspano in nevedno ljudstvo pade v to vero —
good-by demokracija.

Tako je tudi v nemški republiki demokracija
rešla: Good-by! Stara svojati je silila nazaj v
vlado. Vlada, namesto da bi bila takoj v za-
četku razlitala aristokrate in industrijske mo-
gotce in z njihovim bogastvom plačevala zavez-
nikom reparacije in vojne dolgove, je pustila,
da so falotje ostali v sedlu svoje ekonomske
moči — reparacije so pa prešli iz delavcev in
kmetov.

Stara aristokratska svojati je imela vso svo-
bodo govora, tiska, agitacije, volilno pravico
— vso svobodo svojih prirojenih sleparij —
katero je izkoristila zase in proti masam de-
lavcev in kmetov. Vsak plemeniti falot je lah-
ko organiziral svojo privatno armado zakrin-
kanih "telovadcev" in "sportnikov", ki jih je
dobro plačal, kajti ljubeznjiva demokracija mu
je pustila stare viro dohodkov.

Posledica? Danes jo vidimo. Hitler s svo-
jimi uniformiranimi armadami norcev, ki te-
rorizirajo delavce — monarhisti a svojo
"Deutschland Ueber Alles" — junkerji v sedlu
centralne vlade — voljaška diktatura v Prusiji
po milosti onega velikega "demokrata" in na-
rodnega junaka" Hindenburga — vaa aristok-
ratska sodrga na konju, delavstvo pa v mili-
jonih brez dela in na tleh v blatu.

Delavstvo v Nemčiji je od začetka republike
razcepljeno na dve veliki veji in tucat manjših
vejic. To je krivo, da ni delavstvo nikdar ime-
lo absolutne več

Vesti iz Jugoslavije

(Glavna posebnost iz Jugoslavije.)

OSODBA OFICIRJEV SPRE-MENJENA

Za smrtna obsodba potrjena

Ljubljana, 4. julija 1932. Zagovorniki obsojenih marinkov oficirjev-pučistov so ožili zoper razsodbo priziv na 3. ječe, ker je pomagal Milojeviču pobegniti in ker je ponedel 2000 Din državnega denarja.

Potrjena je smrtna obsodba poročnika Dragoljuba Atanovića. Smrtna kazen, izrečena nad poročnikom Altalerjem, se razlavi in Altaler otmodi na 12. ječe, ker je pomagal Milojeviču pobegniti in ker je ponedel 2000 Din državnega denarja.

Ostalim obsojenim oficirjem kazen ječe spremeni v zatočene (pregnanstvo pod strogo, sicer major Džokić na 15 let, kor je bil obsojen že od prvega sodišča, drugim oficirjem pa kazen znižana: poročniku Mitinoviću od 10 let na 8 let, poročniku Paunkoviću od 10 na 3 leta, podnadredniku Iliću od 10 na 3 leta ječe, podpodnadredniku Todoroviću od 10 na 5 let, zatočenja. Poročnik Marković, ki je bil obsojen na 10 let ječe, je bil oproščen, podporočnik Ristić pa, ki je bil oproščen, bil zdej od višjega sodišča obsojen na dve leti zatočenja. Vsi za zmerom izgubijo vojaški in častne državljanske pravice.

Zoper to obsodbo ni pritožbe. Zagovornik na smrt obsojenega Atanovića bo vložil prošnjo pomilostitve.

Za poslanca župnika Barieta

V Senčurju pri Kranju se je odli tisti dogodek, zaradi katerega je v beograjskih zaporih nogo aretirancev in zaradi katerega je poslanec fajmošter arle odložil mandat. Hoteli so namreč napasti s kosami in ga bili gotovo pobili, da ni prišlo na pomoč orožništvo, ki je bilo s kmeti dosti dela. Zdej je senčurška občina poslala jmoštru Barietu v Ljubljano, amo, podpisano od vseh odborov, v katerem mu sporočajo, oje pozdrave in sporočilo, da našem okraju in občini prežna večina arc bje za vas, avoga rojaka in prijatelja. Prečani smo, da ljudje, ki so poročili tako grodo gonjo proti am, ne uidejo zasluženi kazni, da boste prav kmalu zopet stopili na narodnem popriš... itd."

Opad med orožniki in demonstranti

V naselju Ub v tamnavakem kraju v Srbiji je prišlo 1. julia dan običajnega mesečnega mnja do demonstracij in apoda. Na sejmu se je zralo mno kmetov iz vsega okraja. Nekoliko je hotel izrabiti nekdašnji poslanec Vojislav Lazić, ki upino svojih somišljenikov, ki prišli na sejmice, kjer so našli improvizirani shod. Lazić je hotel govoriti množici kmetov in kmetice o položaju v žavi in jim razgrtiti opozicija čuvstva. Shoda po seveda ni javilo glavarstvu, ki mu ga ne dovollo. Policijski organi so ozorili Lazića, da ne sme imeshoda, česar pa Lazić ni mal poluskati. Začel je govoriti, policija in orožniki so začeli množico razganjati — toda kmetje in Lazićevi pristali so se uili. Prišlo je do spopada. Ljudje so napadli policijake uradni in zandarje s kamenjem, žandarji pa so odgovorili s streljanjem. Dva demonstranta sta biubita, več pa ranjenih, drugi so se razbežali. V zmedu je biljav Lazić sicer zbežal, vendar pa so ga že naslednjega dne izu Obrenovca aretirali ter dali sodišču. Prav tako je bil bližini Uba aretirani bivši anec dr. Miloš Tupanjanin, ki bil tudi med voditelji demonstrantov. Hotel se je skriti pri vojih somišljenikov v Stepuvcu, vendar pa ga je opazil denuncijant ter javil orožništvo, ki so Tupanjanina aretirali. Aretiranih je bilo še več kmetov. Prišli bodo pred državno sodišče v Beogradu.

Aretacije v Ajdovščini

Kakor smo že poročali, je izdva pobegnili z vojaškim leta-

puslil delo vlnemar ter odšel. Počakal je vlaka ter se vrge pod lokomotivo.

Nevarna strela. — Pred nekaj dnevi je udarila strela v hišo posestnika Trtnika, po domače Urbinčevih. Strela je napravila kaj čudno pot: udarila je skozi okno, se odbila na steni, skočila v vežo, tamkaj po železnem drogu v zid, razrušila podboje ter izgini-la v zemljo. Vsa hiša se je tako zelo razsvetlila, da so vsi mislili, da gori. K sreči, ni bilo smrtnih žrtev, pač pa je omamila strela domačo hčerko, ki je obležala nezavestna in z opeklinami na nogah.

Trboveljske smrti. — Umrla je Marta Tomažič za jetiko, Angrija Hribar, za kapjo je umrl 13-letni Alojz Hrušovar, za kapjo je umrla rudarjeva žena Novak. Smrt za jetiko, smrt za kapjo, umiranje otrok — to je Trbovlje.

TPD ne čuti krize. — Trboveljska premogokopna družba (TPD) zadnje mesece spet zelo odpušča rudarje, češ, da ni dobav in da je pač kriza. Imela pa je družba te dni občni zbor, na katerem so bile kakor vsa zadnja leta določene tudi letos 15% dividende. Akcionarji torej ne čutijo krize še nič. Delavce poljšee na ceste, onim, ki so še ostali na poslu, znižaa mezo ter jih priganja, da ostane produkcija na isti višini — in dividende ostanejo neizpremenjene.

Šahistovski zmago našega mojstra dr. Vidmarja tudi lahko zabeležimo. V Sliacu na Češkoslovaškem se je vršila šahovska tekma med samimi svetovno znanimi šahisti. Tekmovanje je trajalo 17 dni. Udeležila sta se tudi dr. Vidmar in mladi, a z lanskega mednarodnega turnirja na Bledu dobro znani Vasya Pire. Tudi v tej tekmi sta dobro uspela. Dr. Vidmar si je a Flohrom delil prvo in drugo nagrado (skupaj 9000 čeških kron). Pire pa je prejel tretjo nagrado v znesku 2.200 Kč.

V Savi pri Ribnem na Gor- enjskem so našli pred dnevi uropjenca, čigar identitete niso mogli ugotoviti. Zdej je dognano, da je bil to sin tovarniškega delavca na Savi, Katrašnik, po poklicu pekovski vajenec.

Umrl so: V Novem mestu 89 letni Leopold Fischer, na Jesenicah 49 letni Anton Taler, delavec v livarni, pri Sv. Petru v Savinjski dolini je umrla učiteljica in posestnica Franja Cvenkova, v Kamniku 62 letna Elizabeta Kuniš.

Amerikanci na obisku. — Dne 2. julija je dospela preko Jesenic v državo skupina ameriških izletnikov-Jugoslovanov, ki pride izlet po Jugoslaviji, nakar se vrne v Ameriko. Rodoljubne organizacije so klicale ljudi na pokajo, kjer so izletnike pozdravili zastopniki mesta, banke u-prave, nacionalistične in klerikalne izseljenke organizacije, v imenu potnikov pa se je v hrvaščini zahvalil za sprejem njih vodja Mihaljevič, v slovenščini pa Slovenec Sodnikar, urednik "Cleveland Journala." Priredili bodo izlet po Jugoslaviji po isti poti kot pred dvema letoma izletniki SNPJ.

25.000 Din odnesel. — Na poštnega sla, ki nosi pošto k Sv. Barbri v Slovenskih goricah, je bil izvršen 30. junija roparski napad. Poštni sel je nosil v vreči okrog 25.000 Din denarja, kar je zvedel še neznan napadalec, ki je pričakal sla v goščavi. Tam je planil preden, mu nastavil revolver na prsi ter zahteval vreo, sicer ga ustrelil. Poštni sel mu je izročil vrečo ter zbežal v vas. Obvestil je orožnike, ki pa napadalec še niso našli.

Pod vlak se je vrge

Progovni čuvaj na progi med Falo in Rušami je našel na tiru sledove krvi. Ko je šel za sledovi, je našel najprej kos noge, potem stegno, pa spet roko in nazadnje vso razrezano veliko kepo obleke in trupla. Na čuvajev obvestilo je prišla na mesto nesreče komisija, ki je ugotovila identiteto ponesrečenca. Je to 46-letni hlapec Maks Čuček od Sv. Lovrenca na Pohorju. Polzvedbe pri njegovih znanjih so pokazale, da gre najbrž za samomor. Čuček je bil zadnje čase zelo potrt in zmeden ter se z ljudmi sploh ni maral pogovarjati več. Na dan nesreče popoldne je še delal, nenadoma pa je

Bogataši—begunci

Naš ameriški pisatelj Louis Adamić se mudi zdaj doma v Sloveniji, kjer v bohinskem kotu piše svoj novi roman. Poleg tega je napisal nekaj člankov in vtiskov s svoje poti. Na parniku se je srečal ter razgovarjal s mnogimi ameriški bogataši, ki beže pred Ameriko v Evropo. Adamićev članek o teh razgovorih prinašamo v prevodu s avtorjevim dovoljenjem tudi mi.

Tretjega ali četrtega dne, ko smo zapustili New York (na ladji sredozemske linije), se mi je zdelo, da morda večina ameriških potnikov na krovu C in višje, potuje v Evropo, da se izogne krizi ali splošno življenju v Ameriki. Navajam nekaj primerov:

Mr. M... tovarnar iz srednje velikega mesta v Ohiju je bil prvi, ki je začel pogovor z menoj. Skoraj 60 let je bil star, precej dobro ohranjen, tipičen rotarij v pogledih in govoru. Nosil je zlat rotarski znak na zlati verižici; na ovratniku suk-njiča je imel Elk-iglo in prostozidarski prstan na roki. Pred nekaj leti bi ga smatrali za "imovitega meščana."

Skoraj prve njegove besede, ki jih je naslovil name, so bile: "Moj sin (to je on, ki sedi tam na stolu drugega krova) — moj sin in jaz sva se naveličala krize — utrujena sva od vseh teh govoric, od telefonskih odgovorov ljudem, ki potrebujejo naj-nje pomoči, a katerim midva nisa mogla pomagati, od pogleda na bogate prijatelje, ki so obubozali, od čuša, kako se naše lastne denarčice krčijo, ob pogledu na vse to — in tako sva se odločila, da greva na kratke počitnice kar sedaj v maju in napraviva daljše potovanje na lepi, udobni ladji po Sredozemskem morju ter pozabiva vse o trgovini in sitnosti za nekaj časa, namesto, da bi čakala običajnega počitniškega časa poleti. Gotovo poznate ono pesem: "Spravi vse svoje skrbi v svojo potno torbo"? No, gospod, moj sin in jaz sva spravila svoje skrbi v staro potno torbo in" — nasmešnil se je — "pustila sva svojo potno torbo v Ohiju pri mojem avaku (moja žena je umrla pred deset leti) in ga potatavila v nadzorstvo tovarne in uprave. Saj itak ni nič kupčije". Mr. M... mi je pripovedoval, da je bilo v dobrih časih v tovarni zaposlenih 230 in celo 260 ljudi, sedaj jih je le še 37 na delu.

Star moškar je seveda menil, da je s tem, ko je pustil svojo staro potno torbo skrbi v Ohiju, storil najbolj bistromno potezo. To je pripovedoval še drugim potnikom na ladji. Vprašal sem ga, kaj misli, da bi bil zadnji odgovor na sedanj položaj v Združenih državah. "To me prav malo skrbi", je odgovoril. "Imeli smo že krize prej. Spominjam se dveh. Krize pridejo in gredo. Gospodarsko kolo, saj veste. Ta kriza je prišla in bo prešla — tako gotovo kot po dnevu prihaja noč. Dežela je zdrava v svojem osrečju, trdna kot zvon... Zaupanje moramo imeti vase, v svojo domovino. Naše tradicije in naše ustanove so krepke."

Mr. M... ni vedel, kam bo sta ala a sinom, ko se ukrcata v Trstu. Imela sta svoj avtomobil pri sebi. Bržkone se bosta peljala okoli za tri ali štiri mesece ter si ogledovala "staro Evropo". Morebiti se bosta ustavila na Dunaju za nekaj časa, zakaj ališala sta, da mnogo ljudi tamkaj govori angleško. Nameravala sta se vrniti v Združene države proti jeseni. Dotlej se bodo razmere doma zboljšale.

Mr. M—ov sin je bil točna očetova podoba; oče ga je predstavil kot "moj fanta, čeprav sta zgedala enake starosti; sin se je zdel celo nekoliko bolj siv kakor stari moš. Nosil je obleko istega kroja. Na zlati verižici je visel Kiwanis-znak; na ovratniku suk-njiča je bil Elk-igla; okrog prsta je imel prostozidarski prstan. Ni tako rad govoril kakor njegov oče, morda iz spoštovanja do njega. Zatavil sem mu nekaj vprašanj. "Vse kar potrebujemo", je odgovoril, "je zaupanje vase in v našo domovino. Dežela je zdrava v osrečju. Trdna kakor zvon..."

Mr. F... je bil postaven, lep mlad moš 35 let ali manj, toda še siv. Bil je eden največjih zemljiških prekopovalcev v New Yorku, ki je podedoval trgovino po svojem nemško-židovskem očetu pred nekaj leti. Najprej sva govorila o hrani na ladji, o krajih v New Yorku in drugod, kjer se dobi dobra pečenka, dober rak in dober vrč piva. Pripovedovala sva si nekaj smešnih zgodbic. Jasno je bilo, da je hotel govoriti samo o takih stvarih. Izražal se je jedrnato in živahno v lepi angleščini. Videti je bil več nego navaden trgovec. Napravil sem pombo glede umora francoskega predsednika, kar je radio pravkar naznanil. Molčal je, nato je rekel: "Ta zgodba zgorbica, ki ste mi jo povedali, me spominja na..." Rekel sem nekaj o Lindberghovem slučaju ter omenil, da novice na ladji poročajo o znižanju vrednot na newyorški borzi. Zopet je umolknil. Ker sem pa bil radoveden, sem vtrajal pri svojih opombah glede socialno gospodarskega položaja. Nervozno se je nakrmžil ter dejal: "Oprostite mi, toda ko sem zapustil New York sem sklenil, da nikakor nočem slišati ali povedati besede o krizi ter tako zvanem "položaju" ali kakoli bi bilo v zvezi s tem. Dosti sem imel tega že dve leti! Sedaj naravnost bežim pred tem." Namerje je bilo zapaziti sled histrije ali obupa v njegovem glasu. "To je zelo zanimivo," sem dejal. "Še drugi slični ljudje so tu na isti ladji z vami."

Mr. F... je utihnil za trenotek. Prižgal je cigareto, nekajkrat potegnil, in mi nato podal kratak oris svojega mnenja o "položaju", ki se mi je zdel "zdrav in popoln". "Vse je v strašni zmešnjavi", in pred našimi lastnimi očmi se vse polabala. Zahteva se drastično, junaško in narodno dejanje, če hočemo ustaviti tok propada, če-tudi bi kdo bil za nekaj časa s tem dejanjem ranjen — ne pa take stvari, ki so se dogajale v Washingtonu in New Yorku, ter drugje v Zdrž. državah tekom zadnjih dveh let — neumni, bojazljivi ukrepi bančnih udruženj, s katerimi hočejo preprečiti bančne in druge polome; in za vzpostavitev denarnega gospodarstva!... Lansko zimo sem izdelal načrt, ki bi pobljajl krizo, da si ne bi pila svojo lastno kri, predložil sem izvlečke šestim strokovnjakim gospodarsvenikom, izmed katerih sta dva vsuemu narodu znana. Odo-brila sta ga z nekaj manjšimi pripombami. To je bil radikalen načrt, kakor bi ga nekateri imenovali. Zelo sem želel izdati milijon dolarjev ali več, da bi se natisnil na celotno stran v vseh vodečih listih v deželi. Govoril sem o tem z nekim svojim prijateljem. Pomenkovala sva se mesec dni. Nato sva avdela, da

bi bilo vse brezuspešno. Jaz sem žid. Imam židovske ime. Dežela bi imela predaodek glede tega, sva mislila, zlasti tako zvani voditelj v Belf hiši, v Kongreuu in v trgovskem svetu. Mislila sva na objavo tega razglašja pod skritim imenom, a tedaj nama je prišlo na misel, da bi zvedeli kdaj za moje ime na ta ali oni način — in uinek bi bil isti. Nekaj drugega bi bilo, če bi imel anglosaksonsko ime. Da sem se rodil v Ameriki in da imam brazgotine od šrapnelov iz leta 1918, ne spremeni nič na dejstvu. Jaz sem žid, boljševik, radikalec, če-tudi imam toliko denarja, da ne vem kako bi ga uporabil. Menim, da če me kdo imenuje boljševika, ne bi bil daleč od resnice. Presneto malo me skrbi, kaj bo s kapitalističnim sistemom. Moja edina skrb je Amerika. Toda ker nisem anglosaksonski Američan, se moram držati v ozadju in upati, da bo Bog kmalu poslal anglosaksonskega Američana, ki bo vreden imena "voditelj."

Prižgal je drugo cigareto in nadaljeval: "Kakor ova veva, se stvari slabšajo iz dneva v dan in konca še ni nikjer videti. Zdanje noči nisem mogel spati. Tuhtal sem o tej prekleti zmešnjavi. Nesmisel v dnevnih me je zjutraj razvnel. Hoover, Schwab, Mills, Young, Julius Klein — vsi ti možakarji, ki govorijo, a nič ne store glede položaja, ki so nezmorni, da bi kaj storili glede tega!... Naposled je moja mati, katero zelo ljubim, udarila z nogo ob tla in rekla, da ne smem nič več misliti o vsem tem ter da moram obratiti svojo pozornost na druge reči. Moja trgovina (kolikor je še ostala) se sama oskrbuje in tako je mati pravila prostor na ladji in tu sva zdej na potu po Sredozemskem morju... Toda vse to vas nič ne briga in nočem — ne smem — govoriti o tem in oprostite, prosim, — obžalujem. Želim vam dobro srečo!"

Ostale naprej se me je na vožnji izogibal. Vprav preden smo se izkrcali v Trstu, sva se srečala na krovu. Stisnil mi je roko in molčal. Mrs. W... je bila srednje starosti, dnapol histerična ženska iz Clevelanda. Bila je vdova. Od-krito je priznala, da gre v Evropo, da si želi denar. Doma so bile zahteve glede njenega imetja vsak dan večje. Dejala je, da ji njen značaj ne dovoli, da bi odbila kako prošnjo. Zapustila je Ameriko, da se tako sama sebe brani. Upala je, da se bodo razmere do tistega časa, ko se bo vrnila, zboljšale. Vprašala me je, kaj jaz mislim glede tega. Dejal sem ji, da mislim, da ne bo kmalu bolje. "Moj Bog!" je rekla, "kam bomo še prišli?"

Proti koncu potovanja sem prišel v pogovor z Mr. J... mladim možem, ki je obiskoval Yalski zavod in bil borzni agent v New Yorku. Star je bil 29 let kot mi je povedal, a zgedal je kakor bi jih imel že 39. Skrajno nervozen je bil. Ustnice so se razgibale v negotov nameh. "Življenje v New Yorku je blazno," je začel, ne da bi to imelo zveze s kako stvarjo. "Če si trgovec, si skoroda prišljen, da si pridobiš več trgovskih ter osebnih prijateljev. In potem se družabno življenje. Vražje ure preživljas dokler moraš v njem vztrajati. Nobeno noč nisi doma. Pojedine — gledališča — večerje o polnoči — nočni klubi. Poleg tega še ženske; drugače o-pravila nimajo, nego da letajo okrog in kot olikan moš se jih ne morem otresti. Potem so še sobotni počitki, ki trajajo od petka do ponedeljka, ali še celo

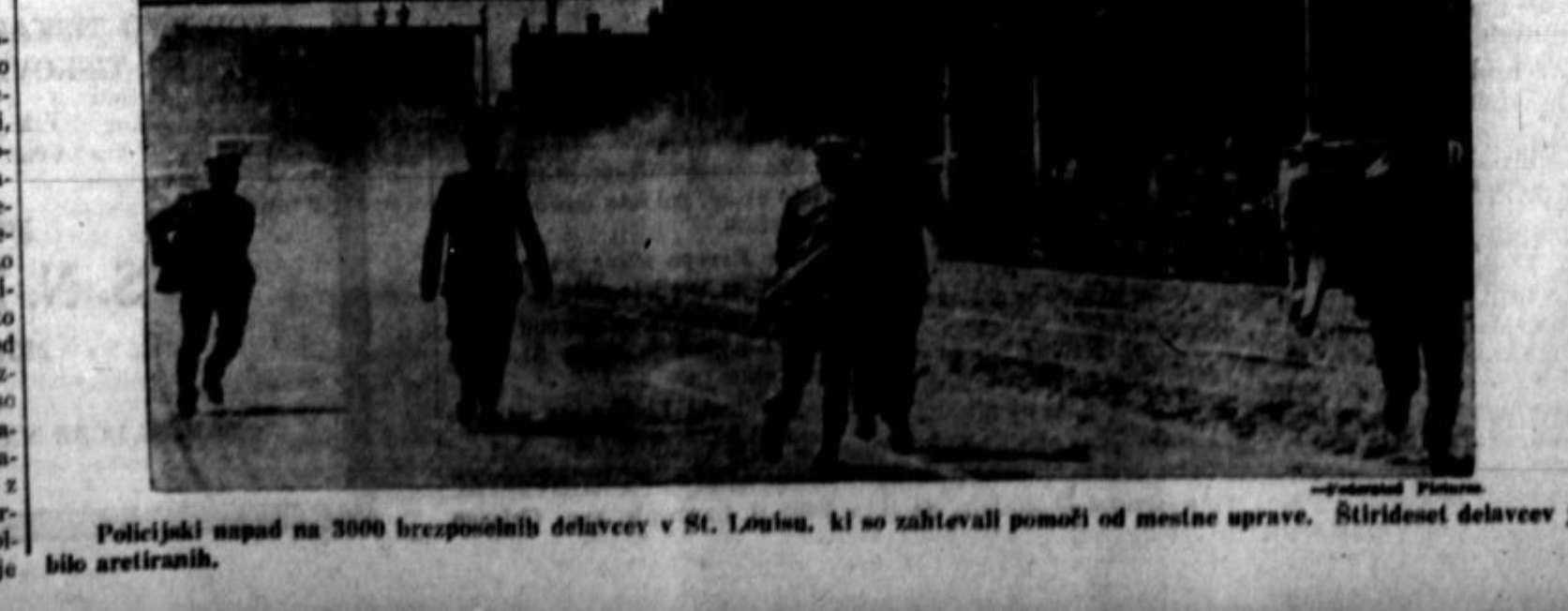
do torka. Denar moraš zapravljati in če ga zapravljas v New Yorku, tedaj ga moraš kar raz-sipati. Če pa ga hočeš razsipati, ga moraš tudi dosti imeti — le na ta način moreš biti srečen v New Yorku, ali kakor pravijo biti srečen. Imeti pa mnogo denarja, se pravi, da moraš dirjati okoli kot norec — blazno letati okoli, dobiti nove zveze, skleniti še več prijateljstev in tako dalje, dokler ne veš, ali odhajas ali prihajas. Če se tedaj že približat tretjemu križu starosti, kakor jaz, si onemogel. Za zlo-dele lepe čase preživljas, dokler vse to traja — potem pa — finis, konec!"

Tasmanija

Tasmanija blizu Avstralije je res rajski otok za tistega, ki u-me gledati prirodne krasote. Od novembra do februarja vlada tamkaj poletje in dežela kar mrgoli gostov, ki akuaajo vsaj za kratek čas ulti tropakemu avstralskemu podnebu. Od avstralskega pristanišča Melbournea je oddaljena Tasmanija nekako 250 morskih milj. Otok je bil odkrit pred Avstralijo. Prvi je pristal na njem avstralski morjeplovec Tasman 1642, Avstraljo pa je odkril šele slavn kapitan Cook 1772. Tasmanija je dokaj gorata zemlja in spada po razseženosti tal med najrazsežje kop-nine južne poloble. Skoraj bi jo lahko primerjali s Švicco. Dasi je otok razmeroma velik, šteje vendar samo kakih 280.000 prebivalcev, večinoma poljedelcev in obrtnikov. Brez pretiravanja se lahko trdi, da je Tasmanija najlepša država avstralske konfederacije, hkrati pa tudi najbogatejša, ker ima velike vodne sile za proizvajanje cenene električne energije in baje, še neelakorišene prirodne zaklade. Dostoj se pridobivajo v večji meri le premog, cink, srebro, zlato, posebno pa baker, ki je tod izredno čist. Tasmanijske pokrajine so virginsko lepe. Zemlja rodi obliko vsakovrstnih sadežev. Z marmelado in sadnimi konser-vami zalaga celo angleška tržišča. Večji del otoka še ni raziskani, ker škotaki kolonisti nimajo potrebe pridobivati si še več zemlje, ker jim že ta, kar je imajo, obilno rodi vsega, česar potrebujejo. Na obalah žive številne družine morskih psov in pingvinov, na širokem morju pa kitov in somov, kar je najodličnejše znamenje, da ni človeka v bližini. Gozdovi so tako bogati vsakovrstne divjačine, da ni lov prav nobena umetnost. Posebna zanimivost tasmanjskih gozdov so pa kenguraji. Na otoku je sicer nekaj železnice, toda neprimerno boljše skrbe za zveze številne avtomobilske proge, ki vodijo prav do vsakega lepšega kotička ob skali ali ne preglobo-ko v notranjost dežele. Lepa in zanimiva so tudi tasmanjska mesta. Hobart, mirno mestoce ob krasnem morskem zalivu, Launceston ob izlivu re-ke Tamar in Industrijsko ter poljedelsko mesto Burnie so glavni kraji dežele. Vhodna obala je manj obljudena, a bi vsakako zasluzila večjega dotoka priseljencev, ker ima človek tu bolj kakor kjerkoli drugod na svetu iluzijo večne pomladi. To silno zelenje prazne zemlje, ki čaka sredi oceana, ostane neizbrano v spominu.

Zaposlenost zopet padla v New Yorku

Albany, N. Y. — Zaposlenost v newyorških tovarnah je stalno padala tudi v drugi polovici maja in prvi polovici junija, pravi poročilo državnega delav-skega departamenta. V navede-nem mesecu se je znižala za 3,4 odstotka, izplačane mezde pa za 6 odstotkov, ki je razen iste do-be lanske leto največji padee na rekordu. V primeri z indeksom v dobi 1926-1927 je zaposlenost padla na 55,7, kar pomeni da je nad 46 odstotkov delavcev brez dela v tej državi, izplačane mezde pa so se znižale za 57,3% ali več kot polovico

Policijski napad na 3000 brezposelnih delavcev v St. Louisu, ki so zahtevali pomoči od mestne uprave. Štirideset delavcev je bilo aretiranih.

Upton Sinclair:

Sto procentov

Za Prosveto prev. Buri

Copyright by Upton Sinclair.

Ljudje so se zbirali okoli njega in ga strme ogledovali. Prijazen star gospod ga je potrepal po ramenu in vprašal, kaj mu je. Peter je vzdihovaje povedal skozi mokre prste: "Matki mi je umrla."

Ljudje ga niso več nadlegovali in kmalu nato je zopet hitel dalje.

45

Peter je umiral od strahu. Vedel je, da se bo moral sniti z McGivneyjem. Prav ta misel ga je spravljal v obup. Zdeli si je Nello. Slutila je njegovo razdvojenost, zato mu je obljubila sestanek ob pol deveti uri v parku. Med tem časom se je vrnila domov, ovesečila svoje irsko cvetje s šminko, se pokrepčala s kavo in cigaretami. Pričakovala ga je ravnodušno in smehljaje, sveža kot cvetice in ptice v parku. Mirno ga je vprašala, kako je izpadlo in Peter je trepetaje priznal, da se ne upa stopiti pred McGivneyja. Trudila se je nanovo podžgati Petrov pogum. Kljub dnevu se je voljno udala njegovemu objemu, mu šepetala, naj se ožunači, da bo vreden svoje Nelli.

In česa se boji? Nihče mu ne more dokazati in mu tega tudi pozneje ne bodo mogli. Njegove roke so čiste, vztrajati mora pri svoji izjavi, ne sme se pustiti pregovoriti, pa naj se zgodi kakoli. Ves dogodek pa, katerega sta si skupno izmislila, mora vedno enako ponavljati. Moral ga je ponoviti. Kako so se prejšnji večer pogovarjali na zborovanju IWW, da namenjajo umoriti Nello Akermans, da s tem pripomorejo koncu vojne. Slišal je, ko je Joe Angel poklepetal Jerry Ruddy, da ima vse potrebno za sestavo bombe, v omari pa polno torbo dinamita, in kako je McCormick razvijal načrt atentata. Peter je čakal zunaj in videl izstopiti Joe Angela, Hendersona in Guda. Joejevi žepi so se mu dozdevali prenapolnjeni in mislil je — takoj bodo izvršili atentat, zato je tudi telefonično poklical McGivneyja. Med telefonskim pogovorom je izgubil njihovo sled in tega se ni upal sporočiti McGivneyju; vso noč je tekal po parku. Zgodaj zjutraj je v žepu našel listič in vedel, da tudi njega vabijo k sodelovanju. To je vse razven par besed, ki sta jih med seboj govorila Joe Angel in Jerry Ruddy. Nelli je Petra prisilila, da se je vso to izjavo naučil na pamet ter mu zabljala: "Pod nikakim pogojem ne smeš izpovedati ne več in ne manj!"

Slednjic je bil Peter dovolj pripravljen. Podal se je v American Hotel, v sobo številko 427 ter se vlegel na posteljo. Tako je bil izmučen, da je takoj zaspal. V dremotici so ga še vedno plašila nova vprašanja, ki mu jih lahko stavi McGivney. Slednjic je slišal rožljanje ključa. Poskočil je. Vstopil je eden izmed detektivov, z imenom Hammet.

"Hello, Gudge!" je rekel. "Predstojnik vas namerava aretirati."

"Aretirati?" je zakričal Peter. "Ljubi Bog!" V mislih je že predstavljal v celici med socialisti — zopet bo moral poslušati njihove ničvredne povesti.

"Da," je nadaljeval Hammet, "aretiramo vse socialiste in bi bilo sumljivo, ako nam samo vi uide. Pojdite takoj na cesto in se pustite prijeti."

Peter je uvidel, da je potrebno. Trenotek je premišljeval in se odločil za stanovanje Miriam Jankovičev. Kot kraj svoje aretacije. Bila je prava socialistinja in ga ni mogla trpeti. Ko bo aretiran pri njej, ga bo morala ljubiti in hkrati si bo utrdil pozicijo na levem krilu. Hammetu je povedal naslov in dodal: "Pridite kmalu, ker sicer me že preje vrže skozi vrata."

"Dobro," mu je smeje pritrdil detektiv. "Recite ji, da vas zasleduje policija in prosite, da vas skrije."

Peter je hitel v judovski del mesta in potikal na vrata v najvišjem nadstropju neke stanovanjske kavarne. Odprla mu je debela žena s podvitimi rokavi; milnica se je držala njenih rok. Da, Miriam je doma, je rekla gospa Jankovič.

"Sedaj je brez službe. Bila je odpuščena vsled socialističnega mišljenja."

Miriam je vstopila in oplazila Petra z ledenomrzlim pogledom, ki mu je povedal vse: "Jennie Todd."

Takoj pa je izpremenila svoje mišljenje, ko ji je Peter povedal, da je bil v glavnem stanu IWW in tam našel policijo. Posrečilo se mu neopaženo odstraniti. Miriam ga je peljala v notranjo sobo, ga obsula s kopo vprašanj, na katera Peter ni vedel odgovora. Ničesar ne ve. Prejšnji dan je bil na sestanku, sedaj zjutraj pa si je nameraval iz omare vzeti neko knjigo. Videl je množico ljudi in policijo, pa je takoj pobegnil.

Cez kake pol ure je močno potrkalo na vrata. Peter je hitro smuknil pod posteljo. Vrta so se sunkoma odprla, oglašali so se jezni ukazi in ostri protesti obeh Jankovičevih. Po hrupu sodeč, so valjivci premetavali pohištvo. Nenadoma so pod posteljo segle roke, zgrabile Petra za nogo in ga potegnile na svetlo. Stal je pred uniformiranimi stražniki.

Petri je bilo mučno. Najbrže so policistom pozabili povedati, da je Peter špijon-detektiv in ti butci so mislili, da so prišli resničnega zarotnika. Eden ga je prijel za zapestje, drugi je z revolverjem meril nanj in na Miriam, tretji pa mu je brskal po žepih in iskal bomb. Ko niso našli nobene, so se stražniki pričeli jeziti. Tresli in suvali so Petra ter iskali povoda, da mu razbijajo lobanjo. Peter jim ni hotel ustreči. Bil je prestrašen in ponižen ter je venomer zatrjeval, da ničesar ne ve in ničesar slabega ni storil.

"To bomo šele videli, mladi mož," je rekel eden izmed policistov, ko so mu rožljaje nadeli verige okoli zapestja.

Eden stražnikov je stal z naperjenim revolverjem sredi sobe, ostali pa so preiskavali stanovanje, odpirali predale, razmetavali vsebino, pregledali vsak pospean listič ter si jih tlačili v torbe. Našli so rdečevazane knjige s strašnimi naslovi, a nobene bombe. Tudi orožja niso našli, le dolg kuhinjski nož so smatrali kot nevarno orodje. Nevarnejši pa je bil Miriamin jezik. Z bliskajočimi očmi je stala sredi sobe ter pravila policistom svoje mnenje. Sicer ničesar ne ve, kaj se je primerilo v glavnem stanu IWW, a kar je bilo, je sigurno podtaknjeno. Samo predrzne se naj policija in jo aretira — in ni dosti manjkalo, da ji niso izpolnili želje. Slednjic se je zadovoljila s tem, da je prevrnila pralni čeber z vso njegovo vsebino in zapustila sobo. Gospa Jankovič pa je kriče obstala v sredini milnega jezera.

46

Petra so vlekli skozi divje gibajočo množico, ga porinili v avtomobil, kateri ga je z neznanako naglico pripeljal pred policijsko postojlo. Tu so ga zaprli v celico. Bilo mu je zelo neugodno; pozabil se je domisliti s Hammetom, kako dolgo bo ostal v zaporu. Minila je ura, predno se je pojavil jetniški paznik. Odpeljal ga je v privatno pisarno, kjer je našel McGivneyja, Hammeta, nekega okrajnega državnega pravdnika in Guffeyja. Privatni detektiv železniškega trusta ga je prvi nagovoril.

(Dalje prihodnjik.)

Mihail Zolženko:

Numeristično-satirično zgodbo

Iz rušine za Prosveto prev. Ivan Vuk

9. ZAKONSKI PEKEJ.

Nedavno je bil med eno naših sestanov in med njenim faktičnim močnem polom. Sicer so se redno dogajali tedenski spori med obema zakonoma, ali takrat sta zasenčila vse dotedanje spore. S pohištvo sta se, nepridiprava, začela bombardirati.

Najprej je on vrgel v njo pi-pi od samovarja. In iz samovarja je začel, razumljivo, krop kar teči. In ona, ki jo je pograbila jeza, je vzela čajno čašo in jo pognala v njega. In on je pobral čepinje in se nalašč porazal od sencih. In začel je kričati, razumljivo, čes, da se je zgodil poskus umora nad soprogom.

Ali pokazalo se je, da tudi ona, to je njegova soproga, Katjuška Bjelova, ni noben letosnji zajec.

"Takšen si," je kričala, "takšen..."

Z eno besedo, to si lahko mislite, kaj mu je rekla.

"Zapustila te bom," je rekla, "takoj na mestu. Zapakujem," Da,

je rekla, "sama svojih sedem aliv in potem boš lahko metal pipe od samovarja v svoje sosedne. Meni je že dovolj."

On pa je odgovoril: "Ah, kako si me ustrašila. Mnogo sreče želim na pot," je rekel. "Vsaž zrak bo čistjši!"

In po kratki bitki na družinskem frontu je Katja povezala svoje stvari. Zavila jih je v rjuho. Plijunila je svojemu poročenemu možu v obraz. In po tem zadnjem dokazu ljubezni — je odšla.

Sla je k svoji ljubljeni materi. In mama ni bila nič posebno vzdradostena takega nenapovedanega obiska. Z eno besedo, ni poskočila od radosti.

"Sama se moram," je rekla, "zadovoljiti s kotičkom. Dobro veš, da ni pri meni luksusa."

In Katja je rekla: "Rada bi namreč prebila samo nekaj dni. Dokler ne najdem sobe."

Ali mati ni pri tem dala čuti nobenega ideološkega odstopa.

"Poznam," je rekla, "poznam ljudi, ki že šestdeset let iščejo sobo. In ti si, kajpada, tudi tako pametna kot so ti..."

Ko je hčerka videla, da se mati ne da pregovoriti, je položila svoj zavoj v kot in je odšla k svoji prijateljici. Imela je namreč prijateljico — Nadjo. Da,

In Nadja je rekla: "Popolnoma te razumem," je rekla. "Lahko računaj s mojo moralno pomočjo," je rekla, "ali jaz moram sama s svojim močnem deliti teh nekoliko kvadratnih metrov. In proti temu ni nobenih argumentov."

No, in Katja je zbežala še k neki drugi znanci, ali tudi tam je bila zdrava odpuščena.

In pri tem se je že začelo mračiti. Treba je bilo misliti kam svoje kosti položiti. Ne živimo namreč v tropičnih krajih.

Se eno znancko je obiskala Katjuška. Nato je šla v hotel "Modern". Ali v "Modern" so ji rekli:

"Tako in tako, mi imamo tu samo za popotnike prirejeno. Ker," so ji rekli, "razsvetlost se še itak preveč razvija. Ako bi na primer, bili iz Tomaka, bi vas z zadovoljstvom spustili sem, ali tako, prosimo, ne same-rite."

Nekaj časa se je še Katjuška klatila po ulicah, nato pa se je podala s tihimi koraki k ugaletemu domačemu ognjišču.

In z njo poročeni mož ji je rekel:

"Aha, izvolila si se vrniti! Ali si nisi morda premočila nog, ko si postopala po ulicah?"

Nato sta oba, po kratkem sporu, povečerjala in legla spat. Katja pa je sanjala, da ji je

nekdo ponujal sobo, ki je bila že prazna.

V splošnem pa lahko rečemo, da stanovanjska vprašanja nedvomno utrjujejo družinske vezi.

Mnogi sodobniki sicer trde, da je družinska podlaga omajana, da število ločitev narašča in tako naprej. Ali to ni popolnoma točno!

Zakoni danes krepko skupaj drže. Zelo krepko celo.

Mirko Brodnik:

BERAČ

Globoko pod mojim oknom je silvo dvorišče, vse zaprta. Na sredi rase kostanj. Tako čuden je videti v tem mrtvem kraju, od vseh strani obdanem z zidovi, odkoder strme okna kakor vodene oči. Vreščanje otrok je edini glas, ki daje dvorišču vsaj malo življenja. Časih začujem s tega ali onega okna hreščet klic. Za trenutek otroci umolknejo, da so potem še glasnejši.

Nekega dne pa se je zgodil čudež. Ko sem ležal v postelji in strmel v strop, sem nenadoma začel z dvorišča nekaj novega. Stopil sem k oknu in zagledal berača, ki je stal pod kostanjem in navijal lajno. Čudna je bila njegova pesem, boječa in otožna.

Vrgel sem mu dinar. Težkih korakov je stopil naprej, se oprl na palico in ga pobral. Le malo jih je prišlo za mojim. Potem je šel, ukrivljenega hrbta, kakor bi ga slednje leto še bolj tlačalo v tla.

Pozabil sem se skoraj nanj, nekega dne pa se je vrnil. Takrat sem bil slučajno v veži. Hotel sem že iti mimo njega, toda ustavil se je in me tako čudno pogledal, kakor bi le hotel nekaj vprašati.

"Oče, danes pa zaigrajte kaj bolj veselega," sem mu rekel, ko nisem našel pametnejše besede. "Ljudje ne marajo žalostnih pesmi v tem hudem času..."

Nekako se je hotel nasmešiti, toda nasmeš se mu je ukrivil v žalosten režaj.

"Da bi vesele igral? ... Ne, ne morem," je odkimal.

"Zakaj ne?" sem ga vprašal. "Kakršen je človek, take pesmi igra..."

Obrnil se je in šel mimo mene, ne da bi čakal mojega odgovora.

Slučaj je nanese, da sem svedel njegovo zgodbo.

Pred dolgimi leti, ko je še vriskal in bil še mlad, je moral iti od doma za kruhom. Posestvo je bilo majhno in štiri mlajše brate je imel. Vsi so morali jesti, toda zemlja je bila preveč siromašna, preveč izmožgana.

Takrat so ljudje še kar drveli v Ameriko. Denar je bil tam in zapeljal je tudi njega.

Nekoč ga je vzela noč. Dva dni nato je še gledal morje in čakal, kdaj odpelje ladja. Samo od matere se je poslovil. K dekletu ni šel. Preveč ga je bolelo srce.

Prišel je v Ameriko. Daleč

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (June 30, 1932), pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite je praviloma, da vam lista ne uste-vimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče ustavljeno, kar ni bli plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče ustavljeno vseh naslednjih naslovov, pišite nam dopisno in navedite stari in novi naslov.

Naši zastopniki so vsi družstveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za leto 1932 je \$2.00 in za pol leta \$1.00. Člani SNPJ doplačajo \$1.00 na leto, za pol leta \$0.50.

Za mesto Chicago in Cleveland leto \$7.50, za leto \$2.75, za leto \$2.50.

Za Evrope stane na pol leta \$4.50, na vsa leta pa \$8.00.

Tednik stane na Evrope \$1.75. Člani doplačajo samo \$1.00 na polnino.

Mladinski List stane za celo leto \$1.50.

Upravištvu "PROSVETA" 2857 S. Lawrence Ave., Chicago

na Zapad ga je vedla pot. Tam so mu dali kramp v žuljavo roko. Kopal je od jutra do večera, garal, hranil. Domov je pošiljal, da ne bi stradali. Glavnica pa je šla v banko. Kadar pride domov, si kupi domačijo in se oženi.

Petnajst let je tako sanjal. Sanjal je in ni opazil, da roke niso več tako močne, da mu slabe. Ni opazil, da mu časih kolena klečejo, da postaja sapa težka, da se mu dostikrat pred očmi zamigljajo.

Sanjal je o domu in te sanje so bile tako strašno lepe, da nikdar ni mogel nanje pozabiti. Še v spanju ne. In potem ga je prišlo, da je vrgel kramp v kot. Mati mu je med tem že umrla. Dva brata je vzela vojna, tretji je hiral za ranami, četrti gospodari. Že davno je imel denarja za lep dom.

Ladja se je vračala in on z njo. Dom! Kaj mu prinese? Mir, ki je hrepenel po njem? Mir! Mir!

Doma je bil tujec. Malokdo ga je še poznal. Dekle je bilo že žena, mati. Dom podrtija.

"Se bratu bom pomagal," je dejal.

Šel je v banko. "Denar mi dajte. Petnajst let sem ga zbiral in vam pošiljal. Zdaj ga bom potreboval. Za svoj in za bratov dom."

Gospodje so bili prijazni: "Velika vsota je. Štirinajst dni počakajte, da ga sberemo."

"Da bi štirinajst dni čakal? Tega mi niste povedali, ko sem vam denar pošiljal..."

"Ne gre drugače..." so dejali gospodje.

Razočaran je bil. Včeraj je šel mimo sosedove hiše. Povedali so mu, da je na prodaj in lep kos zemlje okoli. Na hribu so gozdovi, ki že komaj čakajo sekire. Cena ni visoka.

"Zvečer pojdem k sosedu," si je rekel. "Pomenim se z njim. Svoj dom bom imel. Nekaj gozda in njive ob rodnem domu od..."

POJASNILO

Vašed depresije in ogromne krize, ki je začela tudi naše članstvo oziroma naročnike našega lista Prosveta, je potrebno, da pojasnimo tajnikom in zastopnikom Prosvete, da lahko vzamajo od naročnikov na list Prosveta naročnino tudi samo za pol leta in kjer ni drugače tudi samo za četrti leta. Vzemite kar se dobi, da, kar razmere zahtevajo to. List Prosveta je zelo primaren v ti krizi in zato apeliramo na tajnike in naročnike, da skrbijo kjerkoli mogoče ohraniti naročnike na dnevnik.

Apeliramo tudi na posamezne naročnike, da naj še je mogoče poravnajo svoje naročnine in če ni mogoče plačati celotne plačate polovino naročnino, samo da se ohrani list še nadalje kot dnevnik.

Ph. Godina, upravištelj.

rinem bratu. Pa še nekaj tisočakov mu dam, da zleze iz dolga."

Zdaj pa bo moral čakati še štirinajst dni..."

Veliko je to. Vsak dan je le-to.

In prišel je zadnji. Lahkih korakov je šel v mesto.

"Kam, stric?"

"I po malo denarja grem..."

"Kam?"

"V banko!"

"V katero pa?"

Povedal mu je.

"Tja greste?" Tako čudno se je zasmel njegov spremljevalec.

"Nu, ali je to kaj čudnega?"

"Tam pa ne boste nič dobili."

Včeraj je bil razglašen konkurz. Deset odstotkov ponujajo..."

"Deset odstotkov? Ne, saj ni res, saj ni res. Poštenega denarja sem jim poslal. Tri sto tisočakov. Na slednjem je žulj, kri..."

"Nič ne pomaga. Tako je danes..."

Tako je danes. Čez nekaj mesecev je dobil trideset tisočakov.

SLOVENSKA NARODNA PODPORA JEDNOTA

Izdaja svoje publikacije in posebno list Prosveta na karistične potrebe agitacije svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nihakor pa ne za propagando drugih političnih organizacij. Vsa organizacija ima oblikano svoje glasilo. Torej agitatorični dopis in naznanila drugih političnih organizacij in njihovih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveta"? Podpišite svoj list!

NAROČITE SI DNEVNIK LIST PROSVETA

Po sklopu 2. ročne konvencije se sedaj lahko naroči na list Prosveta in prišteje eden, dva ali tri štane in ene družine in in enega naslova k eni naročnini. List Prosveta stane na vsa člena, na štane ali polštane \$6.00 na eno leto naročnina. Kar pa štani plačajo pri avtorizaciji \$1.50 na tednik, so jim to prišteje k naročnini. Mi prištevamo enega, dva ali tri štane in ene družine k eni naročnini. Torej sedaj ni varstva, reči, da je list predrag za štane S. N. P. J. List Prosveta je valja instancan in gotovo je skore v vsaki družini nobela, ki bi rad štala list vsak dan. Torej sedaj imate priliko, da se tudi vi naročite na dnevnik Prosveta. Cena lista Prosveta je:

Za štane, štane in Kanado \$6.00	Za Cleveland in Chicago \$7.50
1 tednik in..... 4.50	1 tednik in..... 6.50
2 tednika in..... 2.50	2 tednika in..... 5.50
3 tednika in..... 2.40	3 tednika in..... 5.50

Ispešite spodnji kupon, prilepite potrebno vsoto čezarja ali Money Order v plačilu in li naročite list Prosveta, list, ki je valja instancan.

Pojasnilo: Vselej takor hitro kateri teh članov prenosa biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član in dotične družine, ki je tako skupno naročila na dnevnik Prosveta, to tako naminiti upravištvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto lista Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravištvu sniti datum sa to vsoto naročniku.

PROSVETA, SNPJ, 2857 So. Lawrence Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino na list Prosveta vsote \$.....

Ime..... Čl. družine \$.....

Naslov..... Družina.....

Mesto..... Star naročnik.....

Nov naročnik.....

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od slednjih članov moje družine:

Ime..... Čl. družine \$.....

Ime..... Čl. družine \$.....

TELEFON ROCKWELL 2804

TISKARNA S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabil na venice in shode, vizitice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TEKOVINI NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Čene smatrn, umijsko delo prve vrste.

Zbrite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2857-59 So. Lawrence Avenue
CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTIMENA POJASNIJA